

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל
שניאורסאהן
מליובאוויטש

קרח

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק ב
(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי
„מכון לוי יצחק“
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים ושלוש לבריאה
שנת הקהל

קרח

האלקית של ה"בינוני" היא גם בבחינת "עניי"⁴.

כך לגבי מזון ולבוש, ואילו לגבי בית – מציין הרמב"ם במפורש: "בית תפלה" שהוא לה'.

ולשם התנהגות לפי הפרטים האמורים דרושה הכנה כללית, כפי שמסיים הרמב"ם: הקדיש דבר כו' וכמו שנאמר: "כל חלב – לה'", דרושה כהכנה כללית – ההנחה שהעיקר הוא לה', ואז קיימת ההתנהגות האמורה ביחס לפרטים השונים במזון, לבוש ובית – המובחר ניתן לכהן שבנפשו פנימה.

וחשיבות לדבר גם ביחס לגשמיות, שכן מאחר שזה ענין של "מתנות-כהונה" – הרי ישנה ביחס להן ההוראה מן הספור⁵ באחד שנתן מעשר במדה פחותה מן הצריך ולשנה הבאה הצמיחה שדהו רק הכמות שהיתה ראויה להינתן לכהן.

ב. כן גם בזמנים. הרי ישנם זמנים בהם אין לאדם מגע עם הויות העולם, שבאופן כללי הם שנותיו הראשונות של אדם, וישנם זמנים בהם עסוק האדם בהויות העולם, כן במשך השנה ישנם ימי החול בהם טרוד האדם וישנם שבתות ומועדים בהם אינו טרוד, ובמיוחד בראש השנה ועשרת ימי תשובה, ימים בהם קיים "קירוב המאור אל הניצוץ"⁶.

יש, אפוא, לדעת גם כאן: "כל חלב – להו'". יש להקדיש לה' את הראשית והמובחר שבזמנים. הזמן המובחר והרגוע שבכל יום

א. פרשת השבוע מתחילה ב"ויקח קרח", ספור מחלוקתו של קרח על כהונת אהרן, אחריו בא הספור של מטה אהרן, הוכחת נכונותה של כהונת אהרן, ולאחר מכן מדובר במתנות כהונה, דבר שיש לו קשר לאמור. ענין מתנות כהונה הוא שמכל דבר השייך לאדם עליו להפריש לכהנים, הן מ"אור פנימי" – תרומה ובכורים (מזון) – והן מ"אור מקיף" – ראשית הגז הקשורה במלבושים.

הפסוק מסביר את תוכנן של מתנות כהונה: יש להקדיש מכל דבר את התוצרת הראשונה לה'. כיון שהכהנים – "הו' הוא נחלתם" ואין להם כל מגע עם ענינים גשמיים, הרי הנתינה היא לה' והכהנים "משלחן גבוה קא זכו"¹.

לפיכך, כפי שכותב הרמב"ם² – "הוא הדין לכל דבר שהוא לשם האל הטוב – שיהיה מן הנאה והטוב", כגון להאכיל את הרעב – מן הטוב והמתוק שבשלחנו", לכסות ערום ("כי תראה ערום – וכסיתו") – מן היפה שבכסותו", בבנין בית תפלה – "שיהיה נאה מבית ישיבתו", ככתוב: "כל חלב – להו'".

– כללית נחשב ספרו של הרמב"ם ל"ספר-נגלה", אך בכל זאת הכליל בהודמנויות רבות רמזים של פנימיות התורה. אף כאן מונה הרמב"ם את שלשת הענינים של "מזון"³ "לבוש" ו"בית" –

משמעות הדברים היא שמכל השייך לאדם, ממזונו, ממלבושיו ומביתו – עליו להקדיש את הראשית ואת המובחר ל"כהן" שבנפשו פנימה, כלומר לעניני קדושה. והרי הנפש

4) היפך מהלל שהוא "גומל חסד עם העלובה" – תניא פרק כט. ראה לקוטי תורה ויקרא מט, א.

5) תוספות תענית ד"ה עשר תעשר ט, א. תנחומא ראה ו. ילקוט ראה, רמז תתצב.

6) קונטרס העבודה סוף פרק ה. ספר המאמרים – קונטרסים – עמוד יא.

1) ביצה כא, א.

2) סוף הלכות איסורי מזבח.

3) ראה בהצוין במפתח ללקוטי תורה ערך "מזון".

בדברים שהוא שומע. מיטב הזמן, מיטב הכחות, יגיע הראש ואפילו יגיע הכפיים – צריכים להינתן לתורה ולתפלה.

אמנם נאמר לגבי תרומה שעליה להיות "ראשית" – ששייריה ניכרים¹¹, וכן המעשר חייב להיות עשירית בלבד, ולפי תקנת אושא הרי "אל יבזו יותר מחומש"¹²; אך נוסף לכך שאדמו"ר הזקן אומר¹³ שבאשר להצלה – "לא גרע רפואת הנפש כו' וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו" – ברם, אין כאן ענין הצדקה – ולפיכך, אף כשרוב היום מוקדש לעסק, ורק מייעוטי תורה ותפלה – מהווה עם זאת המיעוט את העיקר של כל היום, ולכן צריך הוא להיות ה"חלב".

ההכנה הכללית הנדרשת לכך היא – "קבלת עול". מיד בקום האדם משנתו יאמר "מודה אני" בקבלת עול, וצריכה להיות ההנחה ש"כל חלב – להוי", כאמור, והדבר חשוב גם מבחינה גשמית, כאמור לעיל.

ג. קרח חלק על כהונת אהרן. הוא טען שאין צורך לתת כל חלב לכהן, שכן "כל העדה כולם קדושים ובתוכם הוי", ומדוע תתנשא?¹⁴ ישנה הטענה שאפילו שלא בשעת העיסוק בתורה הרי "אכל בי עשרה שכינתא שריא" (=על כל עשרה שורה השכינה), וזאת אף אם לא יעסקו בתורה¹⁵, ואף ליחיד ישנה הרי נפש אלקית, ואפילו לקל שבקלים ורשע גמור יש נשמה, אלא שהיא בבחינת "מקיף"¹⁶ – לפי זה הרי בכל מקום שהוא הולך – מתהלך הוא עם הנשמה

הוא מיד לאחר הקימה, שאז רגוע המוח, וזמן זה יש לתת לה, ככתוב⁷: "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה וגו'", ואמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸: "ראשית עריסתכם – את הראשית שמן העריסה, הזמן הראשון שלאחר הקימה מן המטה – תתנו להוי' תרומה..."

לפיכך, בשעה שנידונו במדינה זו (ארה"ב) סדרי הלמודים בישיבות, עמד הרבי בתוקף על כך שאך ורק למודי הקדש יתקיימו בבקר, ולמודי החול יתקיימו במחצית השניה של היום, שכן בבוקר כשהמח נמצא במנוחה ורגוע – הוא הזמן המוצלח ביותר, כפסק הרמב"ם⁸: "כל חלב להוי'", ורק בהמשך היום אפשר לעסוק ב"וברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה".

ענין זה אמור גם לגבי בעלי התעסקות. למרות שעוסקים הם ב"עובדין החול" – עליהם לדעת שהעיקר הוא תורה ותפלה, וראשית ומבחר הזמן של היום יש להקדיש לה. בראשונה יש להתפלל, ואחר כך ללמוד, כפי ההלכה שמבית הכנסת יש ללכת לבית המדרש, ורק לאחר מכן לאכול "פת שחרית" – שכן ה"צמח צדק"⁹ פוסק שפת שחרית היא לאחר התפלה, והרי הלכה היא¹⁰ שמביהכנס"ס יש ללכת לביהמ"ד, ונמצא, איפוא, שפת שחרית באה רק לאחר הלמוד – ורק אחר כך אפשר לעסוק בדברי רשות.

יש לדעת שהעיקר היא התורה והתפלה, ולא להיות שקוע בעסק וללמוד רק פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית כדי לצאת ידי השלחן-ערוך, לומר מלים מבלי שהאדם ישמע את אשר הוא אומר, ומבלי שיתבונן

11) עירובין לו, ב. פסחים לג, ב. חולין קלו, ב.

12) כתובות ג, א. ערכין כה, א.

13) אגרת התשובה פרק ג.

14) במדבר טו, ג.

15) ראה אגרת הקדש סימן כג. ירושלמי עירובין פרק

א הלכה י בקרבן העדה ד"ה וכמה. תוספות נדרים ח, א. ואכ"מ.

16) תניא סוף פרק יא.

7) במדבר טו, ב.

8) ספר המאמרים – קונטרסים – קסה, ב.

9) ראה הערה 2.

10) פסקי דינים לאו"ח סימן פט.

11) שו"ע אדמו"ר סימן קנה, סעיף א.

ועם ה', ואם כן – "מדוע תתנשאו?".

כל שכן "בעל תורה" – ודאי ש"מותר" לו לעשות כל אשר לבו חפץ, שהרי "תורה מגינא ומצלא, עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה"¹⁷, ולכן "רשאי" הוא לדבר וכו' והתורה תגן עליו.

– נאמר במאמר חסידות שטענת ופולגתת קרח כלפי משה היו בכך שטענו שמאחר שכולם "נשמות דאצילות" אין צורך ב"תתנשאו". רק בדורות המאוחרים בהם רק יחידי סגולה הם בעלי "נשמות דאצילות" יש הכרח במשה רבנו. אך דור המדבר היה דור דעה¹⁸: לגבי שבעים הזקנים היה "ואצילתי מן הרוח" ובאמצעותם זכו לכך כל ששים רבוא בני ישראל והנשמות הפרטיות, לפיכך – טענו אנשי קרח – כיון שכולם בדרגת "אצילות" – "מדוע תתנשאו", לשם מה יש להתעלות לדרגה רמה מזו?

בדוגמת האמור קיימת גם עתה טענת קרח (שכן כל הענינים שהיו בשעת יציאת מצרים ישנם גם לאחר מכן) של מי שטוען שמאחר שהוא בעל תורה די בכך ואין צורך ביותר מזה

כלפי זאת אמור¹⁹: לא די ב"טלית שכולה תכלת" כי אם יש צורך בציצית, שתוכנה יראה והתבטלות. "בית שמלא ספרים" – גם אדם שהוא מלא וגדוש בתורה – "חייב במזווה", המזווה כוללת שתי הפרשיות "שמע" ו"היה אם שמוע", בפרשת "שמע" כתוב: ואהבת, ופרשת "והיה אם שמוע" היא – יראה.

זו משמעותה של המזווה, וכשם שהמזווה

שומרת את הבית וכל אשר בו, כך גם "בית שמלא ספרים", אדם שיש לו תורה: אם אין לו אהבה ויראה – גורע הדבר מתורתו, משום ש"אורייתא בלא דחילו ורחימו – לא פרחא לעילא"²⁰ (= תורה בלי יראה ואהבה אינה פורחת למעלה). גם בית שמלא ספרים חייב במזווה, האהבה והיראה שומרות את התורה שתהא כתיקונה, רק מי שיראתו קודמת לחכמתו – חכמתו מתקיימת²¹, וכל האומר אין לו אלא תורה כו'²².

ד. עונשו של קרח היה: "וירדו חיים שאולה". ביחס לזה נאמר שהחידוש היה כאן – צירוף של "שאול" ו"חיים": אנשים שרויים בשאול תחתית, שקועים ברע ועומק רע, וסבורים שהם חיים, הם טוענים ש"כולם קדושים" שיש לכל אחד נשמה ומתהלך עם ה' ("ובתוכם ה").

טענת קרח ש"כולם קדושים" היא נכונה אמנם, שהרי בכל מצב שהוא יש לו ליהודי נשמה, ולזה – יש אפילו תורה. ברם, עם כל זאת הוא שרוי בשאול, שכן מה התועלת בתורה כשהתורה נמצאת במקום אחד והוא במקום אחר.

ויתרה מזו: הרי הדבר הוא כפי שאומר אדמו"ר הזקן²³ שכשאדם לומד תורה שלא כפי הראוי נמצאת התורה בגלות ב"קליפות", כפי שהדבר מוגדר ב"תניא"²⁴: "כמשל האוחז בראשו של מלך וטומן פניו וכו' (במקום) מלא קיא צואה". כאן משמעות נוספת למושג "חיים שאולה": לקחת התורה, שהיא חיים, והבאתה לשאול תחתית.

(20) תיקוני זהר תיקון י מובא בתניא פרק לט וראה

פסחים ג, ב.

(21) אבות פרק ג משנה ט.

(22) יבמות קט, ב.

(23) הלכות תלמוד תורה פרק ד ותניא סוף פרק לט.

(24) סוף פרק כד.

(17) סוטה כא, א. עיין שם.

(18) פסיקתא פרשת פרה פי"ד, ט. לקוטי תורה במדבר

לו, ב.

(19) ירושלמי סנהדרין פרק י הלכה א. במדבר רבה יח,

ג. תנחומא קרח ב.

פירוש הדבר שהמובחר שבזמן, המובחר שבכחות, המובחר שבכל השייך לאדם יש לתת לה'. המובחר והיקר לאדם הם הרי ילדיו – עלי, איפוא, לתת לה' את הילדים ואת המובחר שבזמנם, כלומר: את השנים הראשונות שלהם.

– אז זוכה הוא ל"ברכת כהנים": "ברכך בבנים ובממון", "וישמרך" – שהממון ינוצל לצרכים בריאים ושמחים. כבר דובר פעם שבכך שאדם זוכה לממון – עדיין אינו בטוח, שכן כאשר כספו מוצא לרופאים הרי ראוי היה יותר שיהיה בריא ושלא יהיו לו הדולרים לרופאים. ברכת "וישמרך" היא שהכסף ינוצל לצרכים בריאים ושמחים.

הסיום: "ישם לך שלום". "לא מצא הקב"ה כלי המחזיק ברכה לישראל אלא השלום"²⁸: כלומר גם כש"בכל אשר תעשה", שהוא הכלי לברכה, הוא כלי מועט – ישנו ענין השלום שהוא "מחזיק ברכה".

ולאחר מכן – "ואני אברכם". "תוספתו של הקב"ה מרובה על העיקר"²⁹, וכשניתנות לה' "מתנות כהונה", כפי שנאמר בגמרא³⁰: "אלקיכם כהן הוא", הרי "ואני אברכם", שהיא מרובה על העיקר.

ל"ואני אברכם" ישנם שני פירושים³¹: (א) לכהנים. (ב) לישראל. ובהתאם לאמור: "אברכם" לכהנים שבנפשו – ברכה ברוחניות, שתהיה לאדם חיוניות ועריבות בלימוד התורה וקיום המצוות, ו"ברכה לישראל" – בכל דרכיך ובגשמיות בכל הדרוש.

(משיחת ש"פ קרח, תשי"ד)

התרופה לכך: "מתנות כהונה", הקדשת מיטב הזמן ומיטב הכח לתורה ולתפלה. מן המזון, מן הלבוש ומן הבית יש למסור את הראשית ואת המובחר לה', וההכנה הכללית לכך היא אמירת "מודה אני" בקבלת עול מיד עם הקימה משינה.

ובאמצעות ענין זה של "מתנות כהונה" זוכים לברכת כהנים: יברכך וישמרך, בבנים ובממון וכו', ול"פרח מטה אהרן" – ה"המטכה" אינה נפסקת, "עד מהרה ירוץ דברו"²⁵, והיא באה למטה כ"שקדים", שוקד על הטוב, ככל הדברים הטובים, כפי הדרוש בגשמיות וברוחניות.

ה. הרי נקבע מנהג "לקחת" משהו לבתי הכנסיות. "נקודת" פרשתנו היא הרי הענין של "ויקח קרח", שחלק על כהונת אהרן וטען: "כולם קדושים". קיימת טענת "כולם קדושים": כל אחד מסוגל לפסוק הלכה כרצונו, כל אחד פוסק את המותר ואת האסור. יש, איפוא, לדעת שזו היתה שיטת קרח, וממנה נובעת מחלוקת בינם לבין עצמם – "מחלוקת שאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח ועדתו"²⁶. צריכה להיות התבטלות לבעלי התורה, לאלו המסוגלים לפסוק על פי תורה, עד כדי כך שפסק ההלכה שלהם משפיע על המציאות, שכן ידוע שהתורה שולטת על המציאות.

כן יש "לקחת" מפרשתנו את הענין שדובר ביחס ל"מתנות כהונה", כפי הסבר הרמב"ם: "כל חלב להויל"²⁷. כשאדם נותן לעני, ובכך הוא נותן לה' – "מלוה ה' חונן דל", עליו לתת מהמובחר, וכך בבית תפלה.

28 עוקצין פרק ג משנה יב.

29 בראשית רבה סא, ד. תנחומא חיי שרה י חנוך לנער

קרבן לסופר.

30 סנהדרין לט, א.

31 חולין מט, א.

25 לקוטי תורה במדבר נה, ד.

26 אבות פרק ה משנה יז.

27 ראה הערה 2.

[תרגום חפשי]

ב"ה, ב' דר"ח תמוז, ה' תשי"ג.
ברוקלין נ.י.

ברכה ושלום!

... בהזדמנות זו רצוני לציין ולהסב תשומת לב לסיפור המסופר בפרשה שנקראה זה עתה בתורה – פרשת קרח, סיפור שצריך לשמש מוסר השכל לכל יהודי בכלל, לנשים בפרט, ובמיוחד לנשי ובנות חב"ד, שמהן דורשים רבותינו הק' להתנהג לפנינו משורת הדין באהבת השם, אהבת התורה ואהבת ישראל, ומעניקים הם להן כחות לכך.

הסיפור ומוסר ההשכל הם:

קרח היה מגדולי היחס בבני ישראל, נצר לאחת המשפחות המפוארות, למדן גדול, מגדולי עשירי עולם, אדם פקח מאד, ומקורב למשה רבנו ואהרן הכהן, לעומתו – און בן פלת, אחד מחבורתו, אין מוצאים בו דבר מיוחד: לא הצטיין בחכמה ולא ביחס ולא בדברים אחרים.

כיצד הסתדרו בחייהם?

– בצורה הפוכה מן המצופה:

לקרח היה סיוס קודר, ואף גרר אתו באסונו מאות רבות של בני ישראל.

און בן פלת, לעומתו, ניצל עם כל משפחתו. הוא היה אחד ויחיד שלא סבל, מבין כל אלו שהיו בעדת קרח.

מה היו הגורמים לסופו הרע של קרח ולסופו הטוב של און בן פלת – בניגוד למצופה?

– ההשפעה וההתנהגות של נשותיהם!

אשתו של און בן פלת – אמנם בשעות האחרונות אבל בכל זאת – הצילה את בעלה ואת כל משפחתם, היתה היא עקרת הבית האמתית.

לעומתה – אשתו של קרח, סייעה, בדבריה ובהתנהגותה, לשקיעת בעלה, ולשקיעת כל עדתו. במקום שתהיה "עקרת הבית", יסודו של הבית, היתה היא "עוקרת הבית".

בגמרא (סנהדרין קט, ב) ובמדרשים מסופרים הדברים בפירוט.

כל האמור חייב שוב ושוב להביא את כל אחד מאתנו להתבוננות מעמיקה באחריות הכבירה של האשה, ובהשפעה החשובה ביותר שיש לה על טובתם והצלחתם של בעלה ושל המשפחה.

כפי שאומר שלמה המלך (משלי יד, א): "חכמת נשים – בנתה ביתה", הנהגת הנשים בחכמה, בנתה בית מאושר, ולהיפך, ר"ל, כפי שנאמר בהמשך הכתוב.

בברכה לכל אחת מכן,

ובאיחולי הצלחה

בעבודתכן ובענייניכן הפרטיים

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

הוספה

בשורת הגאולה

כ"ט.

דערביי קען נאָך זיין די שאלה – ווי אַנדערע פרעגן: אפילו בשעת איך אַליין טו מיין עבודה בשלימות, ביז אַז איך דערגרייך צו אַ דרגא וואָס מיין מציאות איז „יפוצו“ (תכלית הביטול) – וואָס העלפט עס, ווען „אתם המעט מכל העמים“¹, און אין דער וועלט אַרום זיינען פאַראַן שבעים אומות וועלכע זיינען אַ ריבוי עצום בכמות בערך צו דער כבשה אחת².

ובסגנון אחר: וואָס וועט די וועלט און וואָס וועלן די אומות זאָגן אויף דעם וואָס אַ איד טוט זיין עבודה פון „יפוצו מעינותיך הוצה“, ובמיוחד – אין ממחר זיין די גאולה האמיתית והשלימה, זיי פאַרשטייען דאָך ניט וואָס דאָס מיינט?! ס'איז טאַקע גאָר אַ גרויסע און הויכע עבודה – אָבער מ'דאַרף זיך דאָך לכאורה רעכענען – טענה'ט ער – מיט דער וועלט!

איז דער ענטפער אויף דעם: די וועלט איז שוין צוגעגרייט, פאַרטיק! בשעת אַ איד וועט טאָן זיין עבודה כדבעי – באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, וביחד עם זה ווי דאָס איז אָנגעטאָן אין די כלים פון לבושי הטבע – וועט ער זען ווי דער עולם, טבע העולם און אומות העולם זיינען אים מסייע אין זיין עבודה.

. . . עאכו"כ איצטער, ווען מ'האָט ניט כו"כ פון די אַלע מניעות ועיכובים [וכאמור לעיל, אַז אויך אין מדינה ההיא זיינען געוואָרן שינויים גדולים לטוב], ואדרבה – אין דער וועלט אַליין זעט מען די נסים ונפלאות וואָס קומען פאַר בפרט אין די לעצטע יאָרן [שנת נסים, און שנת אראנו נפלאות] – איז שוין הגיע הזמן, אַז הגם וואָס עס דאַרף זיין אַן ענין שלמעלה ממדידה והגבלה – נסים ונפלאות, ביז די נסים ונפלאות פון דער גאולה האמיתית והשלימה – נעמט עס דורך אויך

(1) ואתחנן ז, ז.

(2) תנחומא תולדות ה. אסת"ר פ"י, יא. פס"ר פ"ט, ב.

הוספה / בשורת הגאולה

טבע העולם, אָז די וועלט אַליין איז מסייע צו צמיחת הגאולה.

(משיחות יום ה' פ' קרח, בדר"ח תמוז וש"פ קרח, ג' תמוז תנש"א)

אמנם עדיין יכולה להיות השאלה – כפי שכמה שואלים: אפילו כאשר אני בעצמי עושה את עבודתי בשלימות, עד שאני מגיע לדרגא שמציאותי היא „יפוצו“ (תכלית הביטול) – מה התועלת בזה, כאשר „אתם המעט מכל העמים“¹, ובעולם סביב ישנם שבעים אומות שהם ריבוי עצום בכמות בערך להכבשה אחת.²

ובסגנון אחר: מה יאמר העולם ומה יאמרו האומות על כך שיהודי עושה את עבודתו ד„יפוצו מעינותיך חוצה“, ובמיוחד – בקירוב הגאולה האמיתית והשלימה, הרי אין הם מבינים מה פירוש הדבר?! אמנם זוהי עבודה גדולה ונעלית ביותר – אבל צריכים לכאורה להתחשב – טוען הוא – עם העולם!

והמענה על זה הוא: העולם כבר מוכן! כאשר יהודי יעשה את עבודתו כדבעי – באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, וביחד עם זה כפי שזה משובש בכלים דלבושי הטבע – יראה איך שהעולם, טבע העולם ואומות העולם מסייעים לו בעבודתו.

. . . עאכו"כ עכשיו, כאשר כו"כ ממניעות ועיכובים אלו אינם [וכאמור לעיל, שגם במדינה ההיא נעשו שינויים גדולים לטוב], ואדרבה – בעולם עצמו רואים את הנסים והנפלאות שמתרחשים בפרט בשנים האחרונות [שנת נסים, ושנת אראנו נפלאות] – כבר הגיע הזמן, שהגם שצריך להיות ענין שלמעלה ממדידה והגבלה – נסים ונפלאות, עד לנסים ונפלאות דגאולה האמיתית והשלימה – ה"ז חודר גם בטבע העולם, שהעולם עצמו מסייע לצמיחת הגאולה.

